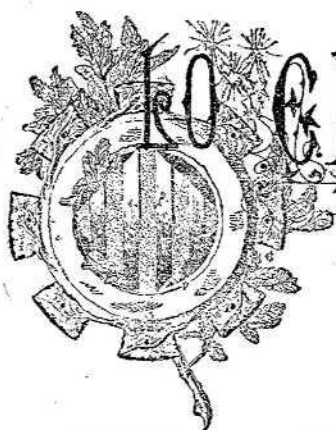

EL CATALÁN

Semanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya.

-- La correspondencia al Director. --

Los originals no 's tornan.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Carrer de Las Valls núm. 23.

SABADELL.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Sabadell.	2 rals al mes.
Fora.	8 » trimestre
Un número sol.	1 »

Anuncis á preus convencionals.

FERRÁN É ISABEL EN LO DESCUBRIMENT D' AMÉRICA

CONTINUACIÓ

Mon company en lo Senat, senyor baró de Mora, comunicantme datos y notas per ell discretament recullidas y redactadas; lo senyor don Faustí Sancho y Gil, enviantme saborosos y plahents escrits de prosa esculptural, inspirats per selecte ingeni y fondíssim estudi; don Joaquim Martón, insigne lletrat en qui 'l talent y la inteligencia son dignes parions ab lo caràcter y la rectitut, dirigintme una interessantíssima carta per conducte de la premsa; mon digne company d' Academia Espanyola, lo Rent. P. Miquel Mir, tan competent y pèrit en historias del país; tots aquets senyors aragonesos y altres com ells tan amants de las cosas d' Aragó y de la gloria y grandesa d' Espanya, tingueren la bondat de facilitar-me noticias, notas, judicis, datos y documents que demostran clarament la injusticia notoria ab que 's procedeix negant á la Corona d' Aragó, es á dir. á catalans y aragonesos, la participació que per medi de son rey y de sos naturals tingueren en lo descobriment.

Tot aixó y quelcom més que pel meu compte he anat recullint, ho aprofitaré en son dia, quan en la meva *Historia de los Reyes Católicos* arribi al período colombí, y espero confiadament que 's respectarán las mevas conviccions en aquest punt, no per lo que tinch de regional, que per cert es molt, si per lo que tinch d' espanyol, que pot ser es més.

Per de prompte jo diré y onotaré aquí de pas, que pot haverse

atribuït sempre la conquesta de las Indias á Castilla y may á la Corona d' Aragó, y que pogué la Reyna Na Isabel en son testament, al esmentar los territoris que formavan lo Regne de Castilla, comptar entre aquets las Indias, y fins afegir: *que fueron descubiertas é conquistadas á costa de estos mis regnos y lo de sus naturales dellos* (si be lo de *estos mis regnos* y lo de *sus naturales dellos* jo vull entendre que la magnánima. Na Isabel no ho feu exclusiu de Castilla, sino dels regnes espanyols, que be podíja ella dirne llegítimament los seus regnes), pogué ser tot aixó, repeteixo; pero es cert també y positiu, innegable ja, que fou En Ferrán qui encoratjá ab generós esperit tot lo que 's feu en aquells temps en aquellas parts novament afegidas al imperi espanyol, procurant recursos y homes, prenent midas, dictant disposicions, vigilant tot moviment é incitant als pilots y navegants catalans á secundar las empresas del Almirall, y entendentse directament ab tots los que hi enviava.

¿De quí, sino, rebé instruccions y ordres verbals lo catalá En Pere de Margarit, que fou lo primer governador de la fortalesa que s' aixecá en aquellas terras? ¿De quí las rebé En Gironi de Pasamonte, de Calitayud, primer oficial tresorer de tot lo que pertanyia á drets y reals interessos? ¿De quí las reberen los primers dotze sacerdots de la Corona d' Aragó que anaren á evangelisar lo Nou Mon, portant per superior y prelat al catalá frá Bernart Boyl, monjo de Sant Benet, en lo Monastir de Montserrat?

A pesar de tot, essent tot aixó positiu, y essent innegable la part que hi prengué la Corona d' Aragó, arribá un día en que 's volgué que 'ls naturals d' aquells regnes fossin considerats com sobrevinguts y extrangers en las Indias. Las reclamacions foren allavors tantas y tals, y tant potent se feu la injusticia y tan clara la rahó, que en temps de Felip II hagué de dictarse en las Corts de Monzón y Binefar lo fur expressiu de *que los aragoneses gozasen de lo que los castellanos en las Indias*, redactantse en los següents termes, per los quals se regoneix y assenta 'l dret llegítim y la gloria que corresponían á la Corona d' Aragó pe'l descobriment d' América:

Por quanto el descubrimiento de las Indias y principio de la conquista dellas se hizo en el tiempo del Serenísimo Rey don Hernando el Católico, de gloriosa memoria, é intervinieron en ello personas deste Reino, Su Magestad de voluntad de la corte y á suplicación de aquella, estatuece y ordena que los naturales del Reino de Aragón puedan passar alli y gocen y puedan gozar de los Oficios, Beneficios, Prelacias, Dignidades eclesiásticas y seculares, y de las otras preminencias y prerogativas que los naturales de los Reinos de Castilla gozan.

Desde la tribuna del Ateneo de Madrid vaig exposar un dia franca y honradament la meva opinió.

Vaig intentar demostrar, y crech haverho conseguit, que Espanya tota contribuí al descobriment, y que la gloria no pertany á un sol dels seus regnes, sino á tots. Tots los antichs regnes d'Espanya tenen dret al agraphiment nacional y al de tot lo mon, per la part que cada un per separat y tots en comú prengueren en lo descobriment y conquista de las anomenadas Indias.

De tots los grans successos de nostra historia, aquest es sens cap dupte 'l més gran, y ho es també certament per ésser lo que més 'h contribuít á crear la verdadera nacionalitat espanyola, que no 's fonamenta en los artificis d'una llegendació uniforme, sino en la comunitat d'interessos, ideas y aspiracions dintre d'un alt fi d'engrandiment y gloria.

No hi ha que reclamar solzament la honra de la empresa pera Castella y sa noble y magnánima Reyna Na Isabel *la Católica*, ni tampoch pera Aragó y son hábil y emprendedor Monarca En Ferrán: aragonesos y castellans, poch després de la unió dels dos regnes, tots contribuiren ab expontaneïtat y ab verdader entussiasme al éxit del projecte, per amor y pera gloria d'una patria comú. Patrocinavan á Cristófol Colon al costat de Na Isabel, la marquesa de Moya, na Joana de la Torre, lo cardenal Mendoza, fra Deza, Alonso de Quintanilla, lo duch de Medinaceli, fra Joan Pérez, tots de nacionalitat castellana; y á la vora d'En Ferrán, Lluís de Santángel, Joan Cabrero, Alonso de la Caballería, Gabriel Sánchez, Joan de Coloma, que pertanyían tots á la Corona d'Aragó. De la inteligencia de bona fé y patriótica d'abdós grupos, de la unió lleal y desinteressada d'aragonesos y castellans, demanant tots aixís la gloria com lo fracás de la empresa pera una patria comú, nasqué la forsa més principal y poderosa que tingué la idea de Cristófol Colón. Reivindiquis, donchs, pera tots la gloria que á tots pertany, y sia tot pera honor y gloria d'Espanya y dels espanyols.

Aixís jo sincerament ho entench, y aquesta fou la idea mare que m'empengué á pujar un dia á la tribuna del Ateneo de Madrid pera desenrotllar ma téssis. Vaig tenir la fortuna de que mon pensament fos comprés y acceptat unánimament per lo públich que omplía la càtedra, y vaig tenir també la sort de que la premsa estimés y comprengué mon *regionalisme*, que no es altre certament que 'l de patria. Pera mí, dit sia una vegada per totas (y aprofito aquesta ocasió pera consignarho) pera mi, Espanya es al mon lo que Catalunya es á Espanya. Es dir, jo tinch una llar y tinch una familia. Ma llar y ma familia 's troban á Catalunya, y Catalunya es Espanya. No d'altre modo comprench lo provincialisme, segons se deya ahir, ó 'l re-

nalisme, com se diu avuy, y en aquest sentit he sigut sempre provincialista y avuy regionalista. La llar y la patria. La nació y la familia.

Lo senyor don Angel Stor, ilustre representant de la premsa madrilenya, que 's distingeix per sa altesa de miras y per la serenitat y rectitut de sos judicis, pertanyent al curt número dels que no confonen la crítica ab la censura, al ocupar-se fa poch de ma pobre conferencia, en *La Ilustración española y americana*, diu aquestas notables paraulas, que accepto per complert, síntesis y resúm de son jubí:

«No ho olvidém en ocasió tan solemne. (La del Centenari). Hi ha en la historia del descobriment d' América un personatge més gran que Isabel y Ferrán *lo Cátolich*: més gran que Mendoza, Santángel, Deza, Marchena, Cabrero, Coloma y Pinzón; més gran que Colón mateix, perque no existeix individu que may sia capás de lo que es capás un poble. Aquest personatge es Espanya, verdader protagonista d' aquella maravellosa epopeya, mirada com unipersonal per populars historiadors americans.»

* * *

Lo nom de Pinzón me recorda un deute que tinch contret y que he de satisfer:

Mon digne company de la Academia de la Historia, lo senyor Fernández Duro, discorrent en una de sas brillants conferencias donadas en l' Ateneo de Madrid sobre 'ls anomenats *plets de Colón*, que tanta fressa mogueren, diu que sols un *zel extraviat* portá al *llicenciat Villalobos, fiscal del Consell d' Indias, ab ajuda del despit justificat de Joan Martí Pinzón, á procurar pera Martí Alonso la iniciativa del descobriment*.

Y efectivament fou aixís. Desgraciat plet fou aquell, extraviadíssim zel lo del fiscal, y funest despit lo de Joan Martí Pinzón. Se volgué matar la gloria de Cristófol Colón enmicolant son nom, sa memoria y sa fama, pera donarla á Martí Alonso Pinzón, y sols se conseguí ab aixó un efecte contrari. Precisament á aquesta soberana injusticia es deguda la reacció que 's produhí en la opinió pública. A aixó 's deu 'l que no tots hagin fet als Pinzons la justicia que mereixen y de que son dignes.

Los Pinzón y molt especialment lo Martí Alonso, mere'xen ésser tractats ab tot respecte. Si alguna cosa de mal pot dirse contra ells, es sols perque 's volgué fer de son nom ariet contra Cristófol Colón pera rebaixarlo y deprimirlo.

No pot negarse, sino tot lo contrari, que Martí Alonso Pinzón se posá al costat del Almirall en moments crítichs pera aquest, quan á pesar d' ordres repetidas dels Reys, tot era á Palos obstacles y difi-

cultats pera preparar la armada. Fou allavors quan Martí Alonso Pinzón á qui anomenan lo capitá de Palos, contribuí ab sos cabals, sos medis, sa popularitat, decisió y energíá, á que 'ls obstacles fossin vensuts y pogués prepararse tot segons los desitjs del Almirall. Además d' aixó marxá ab sas carabelas, capitá d' una d' ellas, y fou lo verdader tinent de Colón. Veritat és que en lo viatge hi hagué alguna desavinensa y ocorregué un succés de que s' ocupa ampliament la historia de que en realitat no 'n surt be Pinzón, pero tot historiador imparcial deu regoneixer los mérits y serveys d' aquest y donarli sa merescuda part de gloria.

Lo que hi ha es que no per sa gloria deu rebaixarse la de Colón, ni hi ha tampoch que pujar tant amunt la estatua de Martí Alonso Pinzón que estiga més alta, ni tan sols al nivell de descubridor gloriós. S' intentá ferho un dia ab temeritat notoria, com s' acaba de dir, pero la indignació pública y l' esperit de justicia se sublevaren contra 'ls que ho pretenían.

Sabut es que, á la mort de Cristófol Colón, autorisá en Ferrán lo *Católich* als seus hereus pera que 's grabés en lo sepulcre del Almirall aquell ditxo, que aviat se feu célebre, de

*A Castilla y á León
Nuevo mundo dió Colón.*

ó aquell altre, que sembla 'l mateix, essent en realitat molt diferent:

*Por Castilla y por León
Nuevo mundo halló Colón.*

Los destructors de las glorias del Almirall encarregats d' aixecar las de Pinzón, imaginaren variar aquest díctich, acceptantlo pera conseguir son objecte en aquesta forma:

*A Castilla y á León
Nuevo Mundo dió Pinzón.*

Pero no trigaren á veure que la cosa semblava forta y temeraria, decidint llavors recular y acceptarlo en aquesta altra forma:

*Por Castilla con Pinzón
Nuevo Mundo halló Colón.*

Ab alt esperit, ab millor criteri y més justicia, després vingueren altres á recullir lo díctich, que admeteren d' aquesta manera:

*Por Castilla y Aragón
Nuevo Mundo halló Colón.*

Y aquest era 'l més propi, y aquest lo més just, aquest lo que tenia rahó de ser.

Ultimament, desde la tribuna de nostre Ateneo de Madrid, lo senyor Fernández Duro ha proposat com á fórmula:

*España halló por Colón
Nuevo Mundo con Pinzón,*

¿Per qué Pinzón solzament? preguntava jo pochs dias després desde la mateixa tribuna del Ateneu. Desde 'l moment que en lo distich hi figura un altre nom á més del d' en Colón, son molts, molts, los que hi tindrían dret.

La reyna Na Isabel, lo rey En Ferran; Mendoza. Cabrero, Santàngel, Deza, quinze, vint, trenta, tots ab tant dret com Pinzón, y alguns més, sobre tot aquest personatge de qui parla ab tanta justícia Angel Stort: Espanya, que Espanya que es qui 's presentá de sobte á firmar la *Capitulaciones* de Granada, passant per demunt dels Reys Católics; Espanya, que estava representada per la tripulació de las tres carabelas; Espanya, finalment, que fou en realitat la que descobrí y conquistá y poblá y organisá y batejá las terras del Nou Mon, dominantli sos tresors, sa sanch, son esperit y sa vida.

Per aixó, si 'l distich s' hagués de variar algun dia, sols se pot dir:

*A la española nación
Nuevo Mundo dió Colón.*

ó millor, millor encara:

*Por la española nación
Nuevo Mundo halló Colón.*

Y fentho aixís, com ja vaig dir en ma conferencia del Ateneo, compliríam un deber sagrat, y seguiríam lo mateix exemple, la mateixa alta inspiració que tingué 'l gran marino quan, després d' haver complert ab Deu y ab los Reys, posant son nom á las primeras terras descobertas, á la que trobá desseguida no la anomená aragonesa, catalana ni castellana, la anomená *La Española*, tribut d' amor y de respecte, homenatge degut que la intuició, la inspiració ó l' esperit profétich d' aquell gran home li feu prestar als destins immortals de nostra patria, indicant ab una sola paraula als pobles peninsulars que comensava pera ells una era nova en que, á la sombra de la bandera comú, portarian al Nou Mon los robustos elements per tots «costats laboriosament forjats en molts sigles de vicissituds y de lluytas.»

Desde llavors, desde 'l descobriment de las Indias, segons avans se deya, d' América, segons avuy se diu, aná accentuantse, cada día ab síntomas més reflexius y marcats, lo sentiment y esperit d' unitat nacional, ab latents y també nobles y patrióticas aspiracions d' unió ibérica.

Y aquest sentiment, que en aquestas terras tot ho domina y tot ho avassalla, ha pres ja y encara seguirá prenent cada día més forsa y més consistencia; que la unitat espanyola, com ja es precis regoneixer, en lloch de reduhirse, tira y ha de tirar sempre á aixamplar y ferse forta, ja que sobre la cara de la terra no hi ha un altre país abont lo sentiment de nacionalitat se reveli més vigorosament que en

lo nostre, ni n'hi ha un altre ahont lo patriotisme nacional hi brolli ab més acentuats y varonils caràcters que á Espanya.

En altres pobles, sobre tot en sas literaturas, no hi existeix cap sentiment predominant que 'ls hi imprimeixi sagell y caràcter, succehint, per regla general, que sos autors y sos poetas van á recullir sas ideas, sos assumptos y fins sa inspiració fora del centre en que viuhén y 's mouhen; pero en los espanyols; pero en lo cant d' Altabiskar dels euskars; pero en lo poema del Cid dels castellans; pero en lo Cansoner montanyés de las regions pirinàicas; pero en lo castellá Cervantes y en lo llemosí Aussias March y en lo lusitá Camöens; pero en nostres sigles d' or y en nostres monumentals romancers, hi ha un móvil que ho sobrepuja tot, un sentiment que á tothom domina, que seduheix, que atrau, que s' imposa: la patria, la patria espanyola ab son cel esplendorós, que fa pensar y creure en Deu: ab sos mars immensos é infinits, que fan pensar y també creure en la llibertat y en la independència: ab sas espedadas montanyas que s' enfilan al cel, y sa llar de llegendas y de glorias; ab sos rius com lo Duero y 'l Tajo, que, naixent en las montanyas de Castella y d' Aragó, no volen llensarse en brassos del Occeá sens atravessar avans lo Portugal, com pera recordarli que es terra espanyola; ab sas maravellas orientals de Córdoba y Granada, sas llegendas místicas de bisantins cenobis, sos recorts de capa y espasa de Madrid y de Toledo, sos anals cavallereschs de Leon y de Burgos, sas gestas épicas de la robusta Asturias, sas hermosas tradicions de la verda Galicia, sas empresas marítimes y sos fastos consulars de la gran Catalunya, sas trovas llevantinas de la bella Valencia, sas varonils ensenyansas del indómit Aragó, sas atrevidas empresas de las valls euskaras, sas dolsas marinadas de la costa mediterránea y sas aixordadoras tempestas dels mars cantábrichs; que tot es la patria, que tot aixó es Espanya, nostra santa Espanya, pera la qual empren l' astur la reconquesta, pera la qual canta Camöens en castellá, pera la qual lluyta 'l catalá en los penyals del Bruch y en las murallas immortals de Girona, pera la qual combat lo navarro á Roncesvalles, pera la qual Colón treu á flor tot un mon del fondo de las onas; pera la qual, per fi, l'extremeney Hernan Cortés va á conquistar la Nova Espanya y 'l basch Elcano á donar la volta al mon; Espanya, la terra que 'ns alimenta, lo cel que 'ns aixopluga, la que es tomba de nostres pares y ha de serho de nostres fills; la bandera sota quins replechs tots hi cabém, y la idea que 'ns uneix á tots y á tots nos fa germans.

VÍCTOR BALAGUER.

UNA FESTA A MILANS

D'acte conmovedor é imponent pot calificarse la cerimonia que ab motiu de las esposallas de la simpática y beila Srta. D.ª Ramona Voltá y Carreras ab lo distingit y acaudalat propietari D. Félix Fages, tingué lloch lo passat dissapte en la magnífica finca «Milans» propietat de nostre distingit compatrici D. Joseph Voltá y Vivé.

En lo tren de dos quarts de vuyt del matí sortiren d'aquesta ciutat los invitats al acte en direcció á Moncada, en quina estació esperavan varis luxosos carruatges pera conduhirlos á la esmentada finca ahont havia d'efectuarse la cerimonia.

Los convidats procedents també de Barcelona y altres punts foren en número considerable, entre 'ls quals hi vegerem al Iltre. Sr. President de la Audiencia, los Senadors D. Joaquím M.ª de Paz, D. Eduart Maluquer, espósa y filla y D. Joseph Maluquer de Tirrell y esposa; los diputats provincials D. Joseph Grieria y don Agustí Viñamata; ilustre senyor Fiscal de S. M. D. Pasqual Domenech y esposa, D. Joseph Gassó y Martí, Dr. D. Pere Esquerdo y esposa; lo Rvnt. Rector de Sant Francisco de Barcelona; los de Sant Feliu y de la Concepció d'aquesta ciutat; lo Rvnt. Rector de las Escolas Pías; D. Ignaci Cantarell, registrador de Valls, y esposa; don Francisco Cantarell; Sra. Die de Fábregas, Sra. Vda. de Trille, senyora de Pujol y senyoreta Baget; D. Mateu Brujas y esposa; D. Martí Trias, D. Llorens Marquet, D. Joseph A. Planas, D. Jaume Gorina, D. Joseph A. Durán, D. Esteve Aguilar, D. Joan Massagué, D. Anton Cirera y altres que no recordém.

A las 11 en punt del matí tingué lloch la cerimonia. La sumptuosa canellá estava profusament iluminada y artísticament engalanada de flors.

Benehí las esposallas l'excelent patrici é Ilm. Sr. Bisbe de Vich doctor Morgades, qui ab claretat y concisió dirigí una elocuent plática als joves esposos. Feu una brillant apologia del sagrament del matrimoni, excitant als desposats á que conservin la fé religiosa ben demostrada en tots sos actes, ja qu' en ella trobarán sempre fervent consol en totas las vicissituts que en l'esdevenir pугan sobrevenirlos. Seguidament celebrá la missa lo Rvnt. D. Joan Muntal y Codina, Capella de María Reparadora.

Apadrinaren la boda l' Iltre. Sr. President de la Audiencia, los Excms. Srs. D. Joaquím M.ª de Paz y D. Eduart Maluquer, l' Iltre. Sr. Fiscal de S. M. D. Pasqual Domenech, D. Esteve Aguilar, lo Rvnt. D. Joseph Mañanet, director del colegi de Jesús y María de Sant Andreu de Palomar y D. Ignasi Cantarell y Fages.

Acabada la cerimonia y després de felicitar los concurrents als joves esposos y á sas respectivas familias, en un dels magnífichs patis propers á la casa-habitació situat en l' ala esquerra del edifici se procedí á la formació d' un grupo de totas las personas allí reunidas pera celebrar tant satisfactori aconxeixement, que trasportá al clíxe un distingit retratista, qual nom sentim no recordar en aquest moment.

Eran próximament las duas de la tarde quan se sentaren á la taula los convidats fins al número de 150.

Lo *menú* fou escullit y servit á tota perfecció.

Arribada l' hora dels brindis los iniciá lo Sr. Voltá, qui visiblement conmogut doná las gracias á tots los allí reunits, congratulantse de que acceptant la seva franca y sincera invitació havían contribuït á donar mes esplendor y lluhiment al acte realisat y estrenyer nna vegada més la amistat que 'ls lligava ab la seva familia y la del Sr. Fages. Dirigintse al Sr. Bisbe agraí l' honor que 'ls hi havia dispensat benehint las esposallas y acabá fent vots pera la felicitat de sos fills y de tots los concurrents.

Seguidament s' aixecá l' Excm. Sr. D. Joaquím M.ª de Paz qui abrogantse la representació de tots los comensals contestá al Sr. Voltá agraínt la invitació y fent vots pera la felicitat complerta de la jove y simpática parella.

D. Joseph Cirera y Sampere doná lectura de una poesia catalana de D. Angel Bas y Amigó, D. Ignaci Cantarell altre de D. Antoni Montero y Casals y nostre director altre, dedicantlas totas al acte que 's celebrava.

Acabat lo banquet y mentres la comitiva 's dirigía á visitar detingudament la finca y buscar diversions pera esperar l' hora de deixar lloch tant agradabilíssim, los joves esposos sortiren pera Montserrat.

Restans tan sols felicitar als joves esposos y á sas respectivas familias y donarlos las mes expressivas gracias per sa fina atenció desitjant pera uns y altres tota mena de prosperitats.

Avans d' acabar cal fer constar que 'l Sr. Voltá en commemoració de la festa distribuí 200 pessetas entre 'ls presos de las presons de aquest partit judicial, la Casa de Caritat y las Conferencias de Sant Vicens de Paul.

SECCIÓ POLITICA

L' Ajuntament de Barcelona ha comensat á entrar en lo període de la agonia.

Després de las moltes disbauxas que 'ns contan y han contat fins avuy los periódichs, després de la intervenció ó fiscalisació gubernativa qu' está ja acordada, en la sessió última que tingueren los famosos regidors de la ciutat comptal, han acordat adelantarse als aconxeixements y demanar al governador que intervingui en los assumptos municipals á fi de fer callar la opinió pública.

Diguin lo que vullguin, l' actual ajuntament barceloní ha demostrat en tot, tenir una gran tàctica y una bona dosís de política parda.

Deixant apart los festeigs del centenari que *le han salido un poquito desiguales*, lo demés ho ha manejat ab molta xorna y ab una cautela admirable.

Y es desde que l' célebre Roca y Roca ab sos equilibris difícilissims per sostenirse en la corda que vá desde l' ajuntament á l' *Esquella*, fins al mes infim regidor de la colla municipal tots han demostrat que lo mateix servían *para un fregado que para un barrido*.

Y per aixó sens dupte s' han rigut escandalosament fins avuy de las queixas de la opinió pública.

Y per aixó també al veurer que la intervenció gubernativa anava de sério, s' han adelantat á demanarla.

Mes val aixís; com la intervenció si es fa ben feta tindrà un caràcter especial y sui-generis com tenen sempre las pesquisas de la policia, sempre es bó que per estalviar feyna s' presentin los perseguits, sense necessitat de que se'ls busqui.

Encare que no ho fúgin sino per força, al menos se'ls hi podra reconeixer qu' una vegada á la vida s' han portat com qui eran.

Lo magnífich discurs del conseqüent è ilustrat regionalista senyor Brañas, pronunciat en la apertura de curs de la Universitat de Santiago de Galicia, va tenir, entre altres comentaristas, al Jefe del partit republicà federal senyor Pi y Margall que s' trobava per aquells dias en Santiago.

Y per cert que, mes cortés y sobre tot mes penetrat de las ideas de federació y regionalisme, que la inmensa majoria de sos correligionaris y especialment del colega *El Federal*, al comentar los párrafos principals del discurs del senyor Brañas, no fa mes que defensarnos als regionalistas mateixos, dels enemichs de la llibertat regional, manifestant que segons son criteri, no 'ns separa als federals y regionalistas mes que la qüestió de la forma de govern y alguna cosa de poca importancia.

Naturalment que 'n Pi y Margall sosté y defensa la federació ab la república y sols ab la república.

Nosaltres, mes regionalistas, no sacrificuém lo fondo per la forma, primer la autonomia que tot, siga la monarquia, siga la república, la que 'ns la porti.

Aixís no correm lo perill de que atrafegats en las formas de govern 'ns descuidém lo fondo de la qüestió que's de mes importancia y deixém als centralistas fer lo que 'ls acomodi, com va succehir quan lo Códich civil, que ab tot y ser tan absorbent y unitarista, 'n Pi y Margall y demés federals d' enllá del Ebro no varen recordarse ni de sas teorías, ni de sas paraulas, ni de sa terra, atrafegats en portarnos la república.

Mes deixant aixó per altre dia y perque veigin nostres llegidors la veritat de lo que hem dit mes amunt, llegeixin lo que segueix, que ja s' ha cuidat prou *El Federal* de no publicarho ab tot y ser del ilustre jefe, sens dupte pera conceitar mes odís y divisions de classes quan tant necessitem la unió mes ferma pera combátrr tot á la una als polítichs farsants y vividors que mangonejan ó volen mangonejar nostres interessos.

Diu aixís 'n Pi y Margall en un dels párrafos del seu discurs de Santiago:

«Son hoy los regionalistas los que se muestran más indiferentes á las formas de Gobierno y yo, á la verdad, no puedo atribuirlo sino al deseo que sienten de no esperar á que venga la República para la realización de su sistema y á la esperanza que tienen de recoger partidarios de todos los bandos políticos si no se deciden, ni por la monarquía ni por la República.»

Y afegeix després al comentar un dels párrafos del discurs ó conclusió del senyor Brañas, que ja coneixen nostres llegidors:

«Estas palabras revelan á las claras en el regionalismo el respeto á la libertad que nosotros en primer término sustentamos. No era, á la verdad, posible otra cosa, en una agrupación donde existen buenos y eximios demócratas.»

¡Y *El Federal* ab aquell aplóm que 'ns tracta de carlins!

Justament quan son ilustre jefe 'ns tracta de *buenos y eximios demócratas*.

Esperém donchs que *El Federal* 's posi d' acòrt ab son *pontífice máximo* respecte al modo de calificarnos y quan aixís sigui, veurém si podrém enténdrels d' una vegada.

Aquestos dias ha passat á Madrid una escena tan vergonyosa que per si sola retrata la Espanya política madrilena.

Al sortir los estudiants de la Universitat, després de la manifestació escolar, vegeren al mitj del carrer á un pobre mestre d' estudi de Canencia, demanant caritat per no morir-se de gana ja que l' Estat no li paga los atrassos que se li deuen.

Al enterarse la policia, que fôu immediatament, va agafarlo com si fos un timador dels que per allà corren, y 'l portaren á casa 'l Gobernador about estigué arrestat unas quantas horas, fins que se 'l deixá anar fentli prometre que no reincidiria en lo *delicte comés*.

Aixé si, segons fa constar un periódich, ni li pagaren lo que se li deu, ni tant sols li prometeren, y com se li privava de demanar caritat, diguin que havia de fer lo pobre mestre d' estudi, per no morir-se de gana.

¡A no ser que 's dediqués al robo!

Y lo més salat es que una trista finqueta que tenia, l' Estat li embarga porque no pot pagar la contribució que li pertoca.

Y... trenquem la ploma pera que no surti al paper tota la vergonya que 'ns surt al rostre!

ROMERÍA Á MONTSERRAT

Desitjosa la Academia católica d' eixa ciutat promouren entre sos campatricis un acte de pública devoció que, ab motiu del IV Centenari del descobriment d' América, respongui á la excitació dirigida á tot lo mon cristiá per nostre Santíssim Padre Lleó XIII, ha acordat iniciar ab la venia de las competents una piadosa Romería al Santuari de la Patrona de Catalunya.

Cap lloch mes a propòsit que aquell per reunir-se á dar gracias á Deu per tan extraordinari benefici los fills de nostra terra. Montserrat ocupa en la historia de la evangelisació del Nou Mon la página més important y gloriosa. ja que d' allí sortiren en companyia del immortal Descubridor los primers apóstols que en nom de Deu y de la Santa Iglesia portaren á las regions americanas la bona nova de la fé de Jesucrist.

Cap altre ocasió igualment més oportuna per restaurar en nostra benvolguda ciutat de Sabadell una de sas antigas costums religiosas y ab que més s' acredita la pietat de nostres passats envers la Reyna y Patrona de Catalunya. Tal es la d' oferir anualment com popular *ex-voto* á la Verge Santíssima un ciri ó blandó de cinquanta lliuras

de cera, que colocat devant l'altar de María y cremant en sas principals festivitats sia testimoni manifest y emblema lo més significatiu del amor y devoció que li professan los bons fills de nostra ciutat.

Inspirada, donchs, en eixos sentiments que son á la vegada de fervorosa religió y de carinyós patriotisme, la Academia católica proposa á sos convehins la realisació de tan simpátich projecte en la següent forma:

Diumenge 6 de Novembre á las quatre y mitja del matí, (hora de nostre rellotje) sortirá en tren especial la piadosa expedició, que á las 5 y mitja comensará á pujar la Santa montanya en lo nou ferro-carril de cremallera y en tren també especial.

A las 7 entrada solemne en lo Santuari en forma de professó presidida per la Imatge del Sant Cristo de la Congregació de la Puríssima Sanch, y presentació de la Romería per lo Rvnt. Párroco de Sant Felú.

A las 8 Missa ab Comunió General administrada per lo Rvnt. Conciliari de la Academia.

A las 10 Missa solemne oficiada per l'esmentat Rvnt. Párroco de Sant Felú, y cantada per la Escolanía, predicant després del Evangelí un elocuent orador. Al ofertori ofrena del *ex-voto* de la ciutat de Sabadell al altar de la Verge.

A las 3 devot *Via-Crucis* á una de las Capellas de la montanya y á la Santa Cova.

A las 5 solemne Rosari cantat per la Escolanía; Salve per la mateixa juntament ab la Comunitat Benedictina; plática de despedida per lo Rvnt. Conciliari de la Academia. Inmediatament sortida en professó fins á la estació del ferro-carril de cremallera y retorn á la ciutat:

CONDICIONS

Las contrassenyas, que en son dia se cambiarán per los bitllets definitius de passatge, s'expedirán desde 'l pròxim dia 23 d'Octubre, fins al 2 de Novembre en la Rectoría de la parroquial Iglesia de Sant Felú en sas horas de despatx y de 8 á 10 de la nit en la Secretaría de la Academia católica.

Los preus de dits passatges, concordats ab las respectivas empresas son de 2 pessetas 5 céntims, trajecte de Sabadell á Monistrol anada y tornada, y 3 pessetas de Monistrol al Santuari y vice-versa. Total 5 pessetas 5 céntims, import de tot lo viatge.

A dit import se afegirá la quantitat de 50 céntims per cada contrassenya, com almoyna destinada á sufragar los gastos més indispensables de la Romería.

Podrán contribuir ab sa almoyna al *ex-voto* mencionat fins aque-

llas personas que per no poder concorrer personalment á la Romeria vulgan no obstant assissir espiritualment á la mateixa.

Durant la pujada de la Santa montanya en lo tren de cremallera se resará en tots los vagons lo Santíssim Rosari, cantantse durant la professó de entrada las lletanías de María Santíssima.

Desde 'l dia 29 estará exposat cada nit en lo saló de la Academia católica lo *ex-voto* de que ha de ferse presentalla á la Patrona de Catalunya. Portará pintadas las armas ó escut de nostra ciutat y una senzilla llegenda en aqueixa forma: ACADEMIA CATÓLICA Y DEVOTS DE SABADELL.—1892.

Sortirá la expedició á la hora senyalada, sia cualsevulla lo temps apaciable ó plujós que en son dia pogués presentarse.

¡Fills y vehins de Sabadell! Als peus de nostra Mare y Reina anirém á reunirnos per renovar allí la antiga protesta de fidels amants seus, que tan enaltí un jorn á nostres pares. Allí pregarém tots ple-gats per la prosperitat moral y material de eixa nostra estimada pátria, per nostre Sm. Pare Lleó XIII, per la iglesia católica y per sas especials necessitats de cada hú.

Y cada any, si Deu vol, pujarém á Montserrat á repetir iguals sú-plicas y á presentar igual ofrena, deixant sí es posible als que vindrán un testimoni mes de que al finalisar lo sigle XIX, hi havia encara fer-vorosos devots de María en nostra industriosa població. (1)

Sabadell, Octubre 1892.—*La comissió organitzadora*.—A.M.D.G.

POESÍA

Tant los llores de la gloria
com los xiprers de la mort,
arbres son per fer memoria
despertantne un bon recort.

Per açó me ocorre á estones
que fora bó plantar junts
los llores de les coronas
ab los xiprers dels difunts,

(1) Salvo la antiga costum de presentar Sabadell un ciri á la Verge de Montserrat, ananthí cada any en professó, llegim en nostre cronista Bosch: «En un documento de 1638 se lee que tenía 700 años de antigüedad el ir esta procesión á Montserrat. Solo podemos aseverar que Sabadell era otra de las villas que en el mes de Setiembre visitaban en procesión aquel Santuario, hallándose aun la Virgen en la Iglesia vieja.

En estas procesiones se llevaba y presentaba un grande cirio que ardía en las Fiestas principales de Maria Santísima. (Bosch y Cardellach. Memorias de Sabadell, pág. 237.)

perque si massa s' ufana
l' estufèra del llorer,
gronxat per la gloria vana:
«Company, li diga 'l xiprer,

»pensa que 'l jorn de la talla
»t' han de veure 'l migrat rull
»y ab l' esclafit de la rialla
»castigarán ton ergull.»

MARIAN AGUILÓ Y FUSTER.

NOVAS.

Se troba ja del tot restablert de la lleugera indisposició que l' ha retin-
gut alguns dias al llit, lo digne administrador del Banch de Sabadell, nos-
tre particular amich D. Eudalt Viver.

Ho celebrém.

Ha quedat instalada en lo carrer de Turull n.º 34, la Escola Municipal
de música, anant á cárrech del distingit mestre D. Eusebi Bosch.

Avuy los vehins del barri extrém de la Rambia celebrarán sa tradicio-
nal romería al Santuari de la Verge de la Salut, en cumpliment del vot po-
pular fet en 1854 ab motiu d' haverse lliurat dita barriada del cólera en
aquella fetxa.

Acompanyat d' un ben escrit article biográfic hem vist, en lo darrer
número de «La Il·lustració Catalana» lo retrato de nostre ilustre compatri-
ci don Pau Turull y Comadrán.

Es d' agrahir lo tribut rendit á la memoria del malaquanyat patrici, per
tan estimable revista.

Los aficionats de la «Societat Bartrina», en obsequi al aplaudit autor
dramátich, nostre estimat company D. Joseph Got y Anguera, posaren en
escena lo pasat dissapte en lo Teatre dels Camps de Recreo lo drama origí-
nal del Sr. Got «Muralla de ferro», obtenint un éxit ben merescut per la
bona interpretació que donaren á sos respectius papers.

L' autor fou cridat repetidas vegadas al palco escénich mes no pogué
presentarse per trobarse fora de la localitat.

Se 'ns prega advertim á propòsit de la Romeria que està organisantse per la Academia Católica qu' aquesta societat no ha dirigit invitació de cap classe á particulars ó corporacions d' aquesta ciutat, poguent considerarse per la inserció del programa en la premsa local, convidats tots los vehins y colectivitats de nostra patria.

Avuy á las 9 del vespre tindrà lloch en lo saló d' actes del «Centre Catalá» la vetllada d' obertura del curs de 2892-93.

Pendrán part en dit acte los mes celebrats poetas y propagandistas de la causa de Catalunya.

La Societat *Conferencia de Sant Vicens de Paul*, tindrà Exercissis en la Parroquia de Sant Felú desde avuy fins al prop-vinent diumenge, baix la direcció del elocuent P. Lleopard La Rua, de la Companyia de Jesús.

S' ha posat á la venta en las principals llibrerías de Catalunya, la darre-ra obra qu' ha eixit de la ploma de nostre apreciat amic y correligionari don Joseph Pin y Soler, «Reglas morales y de bona criansa». Está imprés ab luxo y cuidado per la casa Ramirez de Barcelona, y que en sas planas s' hi veuhen hermosos y entretinguts dibuixos de don J. Ll. Pellicer.

Aquest llibre está destinat á las escuelas catalanas.

Felicitém al Sr. Pin y Soler per aquesta obra que ve ha omplir un vuit ben necessari pera la ensenyansa de noys y noyas á Catalunya.

Lo reputat escriptor italiá A. Vasallo está traduhint á aquella hermosa llengua la novela catalana *La Papallona* de nostre eximi novelista En Narcís Oller.

Ja que d' En Oller parlém, bo es fer sapiguer que está á punt de sortir l' últim tomo de *La Febre d' Or*, novela qual lectura tothom desitja saborejar y qual desenllás ab impaciencia s' espera conèixer.

Litografia é Imprempta de M. Brossa, Las Valls, 23.—SABADELL.

SECCIÓ DE ANUNCIS

GRAN EXPOSICIÓN "SOLER"

EN CASA DE DON ANTONI OROBITG.—RAMBLA.

COLECCIÓN DE CUADROS AL OLI DESTINATS A LA VENTA

— PREUS REDUÏTS. —

¡ÚLTIMS DIAS!

EL LLIBRE MESTRE

DICCIONARI PRÁCTICH D'ADMINISTRACIÓ É INDISPENSABLE EN TOTA LAS OFICINAS DELS AJUNTAMENTS Y JUTJATS MUNICIPALS.

Pera sapiguer desempenyar lo càrrech de Secretari d'Ajuntament ó de Jutjat municipal basta adquirir aqueixa obra.

Ab ella no hi ha necessitat d'estudiar pera ditas carreras en cap Academia.

Conté més de 4.000 formularis pera tots los assumptos en que tingan que intervenir dits funcionaris, tan clars y terminants, que bastará un noy pera interpretarlos.

Las atribucions y obligacions dels Arcaldes, Regidors y Jutges, se troban senyaladas en la obra, la que conté al final un index en que s'indican los treballs que tenen que complimentar diariament los funcionaris, senyalantlos hi el fòlio del *Diccionari* ahont hi trobarán los formularis pera portarlos a cap.

La carrera del Secretariat ofereix un ample camp pera molts joves, qual càrrech pot desempenyarse perfectament, assessorants per medi de dita obra, en la que ademés de tota la llegislació s'hi troban insertats los programas oficials y probables, pera 'ls que vulguin examinarsen y adquirir lo títol.

Los que desitjin adquirirlo, poden efectuarlo dirigintse al director d'*El Secretariat*, en Madrid, San Mateo, 12, que 'l servirà franch de port y certificat, sempre que al fer la demanda s'acompanyi l'import de 35 pessetas, en lliuransa ú altre modi de fácil cobro; ó be en totas las principals llibrerias al preu de 40 pessetas.

Dits preus no regirán més que fins lo 15 de Setembre pròxim (ampliant per consecuencia l'terminat en 31 de Juliol), puig transcorreguda aquesta setxa, son preu será 'l de 50 pessetas, en totas las expendidurias.

OBSERVACIONS.—Dita obra consta de dos tomos voluminosos, en fòlio, y va fora y luxosament encuadernada, remetentse en caixas de cartró pera presservarla d'accidents que poden deteriorarla; tot sense augment de preu.

Lo qui desitji que s'estampin sas inicials en lo lloç dels tomos, pot avisarho al fer la demanda.

LITOGRAFIA, IMPREMTA Y GRABATS

DE

M. BROSSA

ESPECIALITAT EN TRABALLS COMERCIALS

ESQUELAS MORTUORIAS

ACCIONS, OBLIGACIONS, CHEQUES, TITOLS Y BILLETS

Memorandums, Paper de cartas, Facturas, Circulars, Preus corrents, Catàlechs, Tarifas, Prospectes, Marcas de fàbrica, Tarjetas de visita, de envió, de participació, de naixement y casament, Calendaris, Diplomas, Programas, Mostruaris, Billets pera concerts y en general toda classe de impresions de qual-sevulga importancia que sian.

PLEGADORS DE CARTRÓ.

GRABATS SOBRE ACER, COURE Y PEDRA